

Seksuaalioikeudet ja seksuaalinen häirintä

Seksuaalioikeudet

Tärkeä osa nuorille annettavaa seksuaalikasvatusta on kertoa heille heidän seksuaalioikeuksistaan. Nuorella on oltava saatavilla asiallista tietoa seksuaalioikeuksista ja hänellä on opetettava suostumuksellisuudesta osana toisen ihmisen seksuaalisen itsemääräämisen ja rajojen kunnioittamista. On myös tärkeää, ettei nuoria pelotella seksuaalisuuteen liittyvillä asioilla vaan mahdollistetaan jokaiselle kasvurauha.

Seksuaalioikeuksia on tärkeää käsitellä oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelmassa. Lisäksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa voidaan tarkastella ja pohtia miten seksuaalioikeudet toteutuvat oppilaitoksessa ja miten niitä voitaisiin edistää. On myös hyvä pohtia, että kuka antaa oppilaitoksessa seksuaalikasvatusta: osalle nuorten ja lasten seksuaalisuuden käsitteleminen voi olla vaikeaa ja siitä on helpompi vaieta kuin keskustella. Tämän vuoksi on hyvä pohtia kuka oppilaitoksen henkilökunnasta tai sen ulkopuolelta antaa seksuaalikasvatusta oppilaille ja opiskelijoille, jotta taataan lapsille ja nuorille kuuluva oikeus asialliseen tietoon seksuaalisuudesta.

Kaikille kuuluvat seksuaalioikeudet ovat seuraavat.

- 1) Oikeus omaan seksuaalisuuteen
- 2) Oikeus tietoon seksuaalisuudesta
- 3) Oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi
- 4) Oikeus seksuaaliterveyspalveluihin
- 5) Oikeus tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen
- 6) Oikeus yksityisyyteen
- 7) Oikeus vaikuttaa

(Väestöliitto)

Seksuaalinen häirintä

Seksuaaliseen häirintään puuttuminen ja sen ehkäiseminen on tärkeä osa tasa-arvotyötä, jota myös oppilaitoksissa on tehtävä. Seksuaalinen häirintä on sanallista, sanatonta tai fyysistä ei-toivottua

käytöstä, joka ei perustu suostumukseen ja rikkoo uhrin koskemattomuutta. Lapsen tai nuoreen kohdistuvassa seksuaalisessa häirinnässä on kyse heidän altistamisestaan heidän ikäänsä kuulumattomalle seksuaalisuudelle. Seksuaalinen häirintä on yleensä toistuvaa, mutta se voi olla myös yksittäinen teko. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan 8.- ja 9.-luokkalaisista pojista 12 % ja tytöistä 30 % oli viimeisen vuoden aikana kokenut seksuaalista häirintää.

Seksuaalinen häirintä loukkaa yksilön fyysistä ja psyykkistä koskemattomuutta ja luo uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai ahdistavan ilmapiirin, jonka kautta toista pyritään kontrolloimaan. Seksuaalinen häirintä voi pahimmassa tapauksessa muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi. Muista ja tiedä, että seksuaalinen häirintä ei ole koskaan sen kohteeksi joutuneen syy vaan vastuu on aina tekijällä.

Seksuaalinen häirintä vaikuttaa vahingollisesti erityisesti lasten ja nuorten kehitykseen ja sen vaikutukset voivat olla pitkäaikaiset. Seksuaalisen häirinnän tai väkivallan kohteeksi joutuminen ei kuitenkaan määrittele yksilöä eikä tarkoita, että hän olisi sen seurauksena lopun elämänsä ajan rikki. Sen sijaan on hyvä miettiä, mikä yhteiskunnassa on viallista, kun siellä esiintyy seksuaalista häirintää ja väkivaltaa, ja millä toimilla yhteiskuntaa ja kulttuuria voitaisiin tältä osin muuttaa.

Seksuaalisen häirinnän ehkäisemisen kannalta onkin tämän vuoksi tärkeää, että seksuaalisuus ei tule määritellyksi väkivallan uhan tai pelon kautta. Seksuaalisuus on nähtävä minuuden osana, voimavarana ja itsemääräämiseen perustuvana ihmisoikeutena. Seksuaalista häirintää ei tule pitää normaalina käytöksenä vaan toisen ihmisen oikeuksien ja koskemattomuuden rikkomisena.

Seksuaaliseen häirintään liittyviä kysymyksiä on hyvä käsitellä ennen kaikkea opiskeluhoitosuunnitelmassa, mutta myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa seksuaalisen häirinnän ehkäisemistä on hyvä käsitellä. Erityisen tärkeää on, että opiskelijoilla on tiedossa henkilö, johon hän voi ottaa yhteyttä, mikäli hän tai joku muu kokee seksuaalista häirintää.

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- epäasialliset seksuaaliset puheet sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- epäasialliset seksuaaliset sisällöt sosiaalisessa mediassa ja Internetissä
- fyysinen koskettelu ja lähentely
- seksuaalista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset
- seksuaalirikos

Koskettaminen osana arkista vuorovaikutusta

Seksuaaliseen ahdisteluun liittyen opettajat ovat keskustelleet siitä, onko koulussa lupa koskea oppilaita ja tulkitaanko kaikki koskettelu kurinpidon tai ahdistelun kautta. Opetusalan eettinen neuvottelukunta on linjannut, että kosketus kuuluu kouluun, mutta se ei saa seksualisoitua. https://www.oaj.fi/contentassets/7319e41ad02946cd99cfa3a437e36a55/kannanotto_fyysisesta_vuorovaikutuksesta_02092015.pdf Onkin hyvä muistaa, että seksuaalisen häirinnän olemassaolon ei tulisi antaa määritellä sitä, voiko toista ihmistä mahdollista koskea vai ei. Sen sijaan on hyvä luoda sellaista kulttuuria, jossa koskettaminen voi olla myös tavallinen arkinen kannustava ja lohduttava voimavara ja johon ei liity fyysistä ahdistelua tai kurinpitoa.

Koskettamisen suhteen on tärkeää muistaa, että oppilaan koskettaminen ei ole opettajaa vaan oppilasta varten. Tämän vuoksi on hyvä tunnistaa ja tarpeen tullen keskustella oppilaan kanssa hänen fyysistä rajoistaan. Hänellä on oikeus oppia, että hänellä on kehoonsa itsemääräämisoikeus.

Opettaja-lehti: Saa koskea – opettajien mielestä kosketus kuuluu kouluun

<https://www.opettaja.fi/tyossa/saa-koskea/>

Materiaalia

Ihmisoikeudet.net-sivustolla on kattava kooste seksuaalioikeuksista.

<http://www.ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/seksuaalioikeudet/>

Opetushallitus julkaisi 2018 **Oppaan seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi** ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Siitä löytyy ajankohtaisia näkökulmia, joita voi hyödyntää suunnittelutyössä.

https://www.oph.fi/saadokset_ ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/ammattikoulutuksen_jarjestaminen/opus_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisemiseksi

Ei meidän koulussa materiaalia yläkoululaisille ja toisen asteen oppilaitoksiin.

<http://www.eimeidankoulussa.fi/opettajalle/>

Viola Väkivallasta Vapaaksi Ry:n materiaali My Space, Not Yours sisältää harjoituksia yläkoululaisille ja toisen asteen opiskelijoille.

<http://www.violary.fi/myspace/>

Tuija Huukin Vallan visaiset kaverisuhteet – (väki)valta alakouluikäisten lasten suhdekulttuureissa -opus käsittelee suhdekulttuureiden kautta väkivaltaisuutta. Opas ei liity suoraan seksuaaliseen häirintään, mutta voi antaa lukijalle uusia näkökulmia ja keinoja tunnistaa (väki)valtaa koulussa.

<http://tuijahuuki.com/output/>